

نقش مساجد در ارتقای امنیت جامعه از منظر امامین انقلاب (مطالعه موردی ساختار اداره امور مساجد)

مجتبی درافشان^۱

جواد حاج علی اکبری^۲

هادی جمشیدیان^۳

مهدی ناظمی اردکانی^۴

غلامرضا صفایی^۵

چکیده

در به کارگیری مفهوم اداره امور مساجد، یک نکته مهم نهفته است و آن اینکه با تحقق اداره امور مساجد بستری امن برای امکان مصون ماندن این حوزه از انواع آسیب‌ها و نواقص و اشکالات فراهم می‌گردد که با توجه به تأثیر این نهاد مقدس در جامعه اسلامی این امنیت به کل جامعه منتقل خواهد شد. اداره امور راهبردی مساجد و رفع نواقص و اشکالات آن، رضایت آحاد مردم در تعامل با متولیان امر را در پی خواهد داشت. و در نتیجه زمینه بسط و توسعه آیین‌های مذهبی، سیاسی، باورهای مشترک و پیشگیری از ناهنجاری‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و حتی امنیتی فراهم می‌گردد. و با تولید و باز تولید ارزش‌های انسانی در جامعه، بالطبع سایر ارزش‌های حیاتی که منافع ملی، اهداف ملی، امنیت ملی و... مترجمان آن هستند، تضمین خواهد شد.

روش تحقیق در این مقاله از نظر ماهیت کیفی داده‌بنیاد و از نظر نوع کاربردی- توسعه‌ای است به نحوی که تلاش گردیده همه تدابیر و فرامین امام‌خمينی رحمت‌الله علیه و امام خامنه‌ای مد ظله العالی در خصوص مساجد با استفاده از صحیفه امام و سایت رهبری فیش‌برداری و در قالب دو فایل (ورد و پی‌دی‌اف) به‌عنوان داده اطلاعاتی در نرم‌افزار تحلیل کیفی MAXQDA وارد و پس از انجام تحلیل و کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی، مضامین، مفاهیم و مقوله‌ها احصا که در قالب نمودارهای تفکیکی ارائه گردیده‌است. جامعه آماری تحقیق به‌صورت اسنادی شامل کلیه مکتوبات و بیانات امام‌خمينی رحمت‌الله علیه و امام خامنه‌ای مد ظله العالی در حوزه امور مساجد انتخاب و یافته‌های تحقیق حاکیست که در راستای اداره امور مساجد شش مقوله

۱. عضو هیأت علمی دانشکده فارابی (نویسنده مسئول) jacdn1400@gmail.com

۲. پژوهشگر ارشد حوزه و علوم اسلامی

۳. استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی

۴. دانشیار دانشگاه امام حسین (ع)

۵. عضو هیأت علمی دانشگاه دفاع ملی

اساسی اهمیت و ویژگی مسجد؛ اهمیت نماز؛ چپستی مسجد؛ امام‌جماعت مسجد؛ رسالت مسجد؛ آسیب‌شناسی مسجد نقش اساسی و بی‌بدیل داشته و هرکدام از این مقوله‌ها دربرگیرنده مفاهیم و مضامینی است که در متن مقاله به‌طور مفصل اشاره شده‌است.

واژه‌های کلیدی: مسجد؛ امنیت؛ امامین انقلاب

مقدمه و بیان مسئله

حکومت اسلامی که رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بنیان گذاشت بر پایه نخست مسجد بود. ایشان بعد از ورود به مدینه مسجدی ساخت که به‌عنوان پایگاه اصلی مسلمانان برای تعلیم، برقراری آشتی، اجرای حدود و برآوردن حوائج و... محسوب می‌گردید (شریف پور، ۱۳۸۰).

در به کارگیری مفهوم اداره امور مساجد، یک نکته مهم نهفته است و آن اینکه با تحقق اداره امور مساجد بستری امن جهت امکان مصون ماندن این حوزه از انواع آسیب‌ها و نواقص و اشکالات فراهم نماید. اداره امور راهبردی مساجد و رفع نواقص و اشکالات آن، رضایت آحاد مردم در تعامل با متولیان امر را در پی خواهد داشت. و در نتیجه زمینه بسط و توسعه آیین‌های مذهبی، سیاسی، باورهای مشترک و پیشگیری از ناهنجاری‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و حتی امنیتی فراهم می‌گردد. و با تولید و باز تولید ارزش‌های انسانی در جامعه، بالطبع سایر ارزش‌های حیاتی که منافع ملی، اهداف ملی، امنیت ملی و... مترجمان آن هستند، تضمین خواهد شد. در غیراین صورت با ایجاد گسست و تعامل بین مردم و متولیان امر در امور مساجد و درواقع حساسیت‌هایی که می‌باید به‌طور متعارف و طبیعی حل و فصل گردد به نقص مبدل می‌شود که شکل نظام را به مخاطره جدی روبه‌رو می‌سازد. با توجه به ویژگی‌های منحصربه‌فرد جمهوری اسلامی ایران در جهان به‌عنوان یک کشور تمدن‌ساز و ایدئولوژیک، استکبار جهانی و به‌تبع آن نوکران سرسپرده او می‌کوشند تا از این فضای بوجودآمده نهایت استفاده را بر علیه نظام مقلس ج.ا. نموده و کشور را با چالش‌های گوناگونی مواجه سازند. در مقابل جمهوری اسلامی ایران توانسته است با تکیه بر ایزد متعال و نیروهای متعهد و متخصص خود جبهه جدیدی تعریف نموده تا ضمن برخورداری از نقاط قوت و فرصت‌هایی که مساجد در اختیار دولت و ملت قرار می‌دهد، نقاط ضعف و تهدیدات را به‌شکل بهینه و در راستای اهداف مقدس جمهوری اسلامی ایران، مدیریت نماید.

آنچه ذهن و فکر محقق را در این تحقیق به خود مشغول داشته این مسئله است که از منظر امام‌خمينی رحمت‌الله‌علیه و امام خامنه‌ای مد ظله‌العالی مساجد دارای چه مقوله‌ها، مفاهیم و مضامینی هستند تا بتوان تصویر واقعی و درست از مسائل و فرصت‌های راهبردی ایجاد شده در حوزه اداره امور مساجد ارائه داد و به تصمیم‌گیران کمک نمود تا سیاست‌های مفیدتری را اتخاذ نمایند و راهبردهای مؤثرتری را در این حوزه برای کشور و از جمله حوزه امنیت در پیش گیرند.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

یکی از ویژگی‌های عصر ماکه امنیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد، افزایش شهرنشینی و به تبع آن افزایش جمعیت شهرها و توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است. در قرن بیست و یکم، جمعیت شهرنشین دنیا به مرز 51٪ کل جمعیت جهان رسیده و پیش‌بینی می‌شود در سال 2125 میلادی از مرز 61٪ تجاوز نماید. بدیهی است که بدون ایجاد امنیت، نمی‌توان انتظار کارایی از ساختار شهری به مثابه سیستمی از اجزا و عناصر برای سکنی‌گزینی شهروندی و زندگی همراه با رفاه و کرامت انسانی را داشت. این همه را می‌توان دلیلی برای بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در شهرها دانست (نحیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۱۴). امروزه در ایران هر چند به شاخص مساجد و اماکن مذهبی به عنوان یکی از آیت‌های آرامش روانی و ایجاد ارتباط با معبود توجه گردیده، اما هنوز قابلیت آنها به عنوان عاملی مؤثر در جهت امنیت محلات شهری مورد توجه جدی قرار نگرفته است. اهمیت نقش مساجد به عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار بر امنیت جامعه شهری مورد توجه امامین انقلاب بوده است.

هدف اصلی

شناسایی ساختار اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی

اهداف فرعی

- شناسایی مقوله‌های اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی
- شناسایی مفاهیم اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی
- احصاء مضامین اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی

سؤال اصلی

ساختار اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی کدامند؟

سؤال‌های فرعی

- مقوله‌های اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی کدامند؟
- مفاهیم اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی کدامند؟
- مضامین اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني رحمه الله عليه و رهبري مدظله العالی کدامند؟

پیشینه تحقیق

با بررسی انجام شده در بسیاری از مراکز علمی و پژوهشی؛ موضوعی با عنوان مقاله «شناسایی مفاهیم، مضامین و مقوله‌های اداره امور مساجد از منظر امام‌خميني (رحمت‌الله) و رهبري (مد ظله العالی)» یافت نگردید. لیکن با تلاش محقق تعدادی رساله دکتری و مقاله علمی - پژوهشی داخلی که موضوع آنان به‌نوعی مرتبط و همسو با این تحقیق بوده احصاء و مورد مطالعه قرار گرفته که نتایج به‌طور مختصر در جدول

جدول ۱-پیشینه

ردیف	نوع تحقیق	عنوان تحقیق	مشخصات محقق و تاریخ و محل اجرای تحقیق	سؤال تحقیق	یافته‌های تحقیق
۱	رساله	نقش مسجد در تحقق ساختار جامعه اسلامی با تأکید بر احکام فقهی	یاسر تک فلاح "تابستان ۱۳۹۵" دانشکده الهیات قم	آیا بررسی تبیین و جایگاه فقهی مسجد موجب تحقق جامعه اسلامی است؟	اهمیت و جایگاه مسجد در منظومه اندیشه اسلامی به‌وسیله کارکردهای آن در جامعه و شناخت ارکان مشخص می‌گردد. مسلمانان در مسجد و در مقیاس کوچک، زندگی آکنده با خدامحوری و معنویت را درک می‌کنند. در واقع مساجد، جامعه آرمانی در مقیاس خرد هستند و به‌عنوان هویت اسلام و مردم اسلام به‌شمار می‌آیند.
۲	رساله	بررسی عوامل مؤثر بر حضور مشارکت مردم در مساجد	فریبا شایگان « ۱۳۸۹» دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده علوم اجتماعی	عوامل مؤثر بر حضور مشارکت مردم در مساجد کدامند؟	این طبقه اجتماعی افراد و میزان حضور و مشارکت آنان در مسجد بین طبقه اجتماعی افراد و نوع انتظاراتشان از مسجد رابطه وجود دارد. هرچه میزان ارضای انتظارات افراد از مسجد بیشتر، حضور و مشارکت آنان در مساجد بیشتر. هرچه منبع درآمد مساجد از مردم مستقل‌تر، میزان حضور و مشارکت آنان بیشتر.
۳	رساله	تدوین الگوی مدیریت اثربخش نهادهای دینی (مطالعه موردی مسجد)	محسن حقیقی، (۱۳۸۹) "دانشکده مدیریت دانشگاه تهران	عامل و عناصر اصلی این الگوی مدیریت اثربخش کدامند؟	در پایان، نتایج به‌دست آمده از تحقیق به شرح زیر تبیین و تحلیل شده‌است: نحوه مدیریت مسجد و رهبری معنوی امام‌جماعت و مسجد و خصوصیات جماعت (سرمایه انسانی) و کیفیت کارکردها و خدمات مسجد و ارتباط مسجد با محیط به‌طور مداوم باید مورد قرار گیرند.
۴	مقاله علمی-پژوهشی داخلی	تدوین الگوی مدیریت اثربخش مسجد	رسول عباسی " غلامرضا طالقانی " دو فصلنامه علمی - تخصصی اسلام و مدیریت سال ۱ شماره ۱ بهار و تابستان ۱۳۹۱	ابعاد اساسی الگوی مدیریت اثر بخش مسجد کدامند؟	شایستگی‌های امام مسجد بیشترین تأثیر را در موفقیت و اثر بخشی مسجد دارند. میزان اهتمام به حل مشکلات مردم و تلاش امام مسجد نیز تأثیر خاصی بر موفقیت و ایجاد چهره‌ای مطلوب از او در میان نمازگزاران دارد. سطح دانش و مهارت‌های ارتباطی امام مسجد نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. دوره توانمندسازی امامان جماعت فعلی مسجد ها برگزار گردد. طراحی و نگارش متن و محتوای برنامه‌های فرهنگی و مذهبی از سوی سازمان‌های بالا دستی مسجد و حوزه‌های علمیه کمک شایانی به تنوع بخشی به برنامه‌های فرهنگی و دینی مساجد دارد.

ردیف	نوع تحقیق	عنوان تحقیق	مشخصات محقق و تاریخ و محل اجرای تحقیق	سؤال تحقیق	یافته‌های تحقیق
۵	مقاله علمی پژوهشی داخلی	سیاستگذاری فرهنگی مطلوب مسجد از دیدگاه مقام معظم رهبری در جمهوری اسلامی ایران	میثم فرخی " فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج - سال هفدهم - شماره ۶۵ - زمستان ۱۳۹۳	سیاستگذاری فرهنگی مطلوب مسجد از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟	حاکم اسلام بر مبنای دیدگاه‌های مقام معظم رهبری با اتکا به اختیاراتی که دارد می‌تواند به‌طور مستقیم یا با اعطای و کالت و نمایندگی به افراد در چارچوب موازین شرعی در اداره و مدیریت مساجد مداخله نماید و به تعبیر دیگر - مسجد از شئون ولی فقیه است اما رهبران جمهوری اسلامی ناظر به مصلحت مسلمانان در جامعه‌ای اسلامی بر این باورند که مساجد مردمی باشند و نقش مردم در مساجد حداکثری لحاظ شود. مسئولان نظام در قبال حفظ و رونق مساجد - حضور مشارکت فعال در مساجد مسئول هستند و باید به‌صورت غیر مستقیم و هدفمند از سیاست‌های تشویقی و انگیزشی در جهت حمایت و مساعدت از مساجد اقدام نمایند. مردمی بودن مساجد و مشارکت دولت در توسعه مساجد کشور نباید در تزاخم و تعارض یکدیگر قرار گیرند بلکه دولت باید چنان در توسعه مساجد کشور مشارکت کند که مشارکت وی - باعث افزایش مشارکت مردم شود.

تعریف مفاهیم

تعریف مسجد

مسجد در اصل اسم مکان از فعل "سَجَدَ، يَسْجُدُ" (رضایی؛ ۱۳۸۲) و در زبان فارسی به معنای محل و جایگاه عبادت به کار رفته است. (فرهنگ عمید). راغب اصفهانی می‌نویسد: "المَسْجِدُ مَوْضِعُ الصَّلَاةِ اعتباراً بال سجود" (مفردات الفاظ القرآن الکریم؛ ۱۳۹۲ هـ. ق) یعنی مسجد، جایگاه نماز است و به اعتبار اینکه در آن سجده وجود دارد (و سجده شریف‌ترین رکن نماز و مظهر تأم بندگی و کُرنش عبد، در برابر پروردگار متعال می‌باشد)، از این رو اسم آن را مسجد گذاشته‌اند. (رهنمای، ۱۳۹۲: ۸).

مفهوم شناسی امنیت:

تفاوت است بین واژه امنیت و ایمنی، "Security" رهایی یا حفاظت از خطر نگرانی، اقدامات پیشگیری برای تضمین امنیت از یک کشور، شخص، مقوله‌های ارزشی و "safety" وضعیت در امان بودن، وضعیت بی خطر بودن و توانایی برای حفظ سلامتی" معنی شده است (oxford, 1999: 391). معنای لغوی امنیت، رهایی از تشویش، اضطراب، ترس یا احساس و اطمینان خاطر است (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴) و به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال گفته می‌شود (کلمنتس، ۱۳۸۴: ۷۵) اداره امور مساجد در جمهوری اسلامی ایران

منظور از اداره امور مساجد در جمهوری اسلامی ایران؛ هیئتی است که از طریق انتخابات و با رأی مستقیم مردم برای یک دوره مشخص تعیین و برابر تکالیف قانونی خود در زمینه اداره امور مساجد و به منظور تحقق رسالت و اجرای مأموریت‌های فردی، سازمانی، بخشی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، فعالیت می‌نمایند. گفتمان امام و رهبری (حضرت امام خمینی «رحمت‌الله علیه» و حضرت امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی») در اداره امور مساجد

گفتمان غالب جمهوری اسلامی ایران است که بر پایه اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی رحمت‌الله علیه و حضرت امام خامنه‌ای مدظله‌العالی، شکل گرفته است؛ و ریشه در آموزه‌های دینی و اسلام ناب محمدی صلی‌الله علیه و آله و سلم دارد؛ و بر اساس اصل پیشرفته امام و رهبری در تصمیم‌گیری‌ها و اداره امور مساجد برای مسئولان و کارگزاران نظام، هدایت‌گر بوده و تصمیم‌ها و انجام فعالیت‌ها را در همه سطوح؛ هم‌سو، هماهنگ و هم‌افزا می‌نماید.

مسجد در قرآن و سیره پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله و سلم

آنچه که مسلم است، قرآن بحث لفظی درباره مسجد ایراد نکرده است و تعریف مسجد در قرآن بر اساس برداشت از مفاهیم آیات مربوط به مسجد ارائه می‌گردد و انتظار بحث لفظی از قرآن در تعریف مسجد انتظار شایسته‌ای نیست:

۱ قرآن معابد قبل از اسلام را مسجد خوانده است، یعنی جایی که خدا در آنجا خوانده شود. قرآن در یک جا به فرزندان حضرت آدم علیه السلام خطاب می‌کند «زینت‌های خود را هنگام مسجد رفتن برگزینید» (اعراف / ۳۱) و در جایی دیگر خطاب به بنی اسرائیل می‌گوید «داخل مسجد می‌شوند چنانکه اولین بار داخل شدند» (اسراء / ۷) این آیات نشانگر آن است که مسجد محل عبادت و عبادتگاه است.

۲ قرآن بر پایه عرف به مکانی که به اسم مسجد ساخته می‌شود می‌گوید هر چند که از تمام اهداف عالیه مسجد تهی بوده و حتی نماز خواندن در آن ممنوع و حتی تخریب آن لازم باشد، مانند مسجد ضرار که قرآن با همین عبارت (مسجد ضرار) از آن یاد می‌کند.

۳ مسجد به معنای بیوت (خانه‌های) پیامبران در قرآن وارد شده (باقی و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۴۷).

در تعریف مسجد از نظر پیامبر یک نکته مهم به چشم می‌خورد و آن اینکه در معرفی مساجد ماهیت آن را بیان داشته نه شکل و صورت آن را. بنابر تعریف پیامبر از مسجد، معلوم می‌شود مسجد جایی است و یا جایی باید باشد که شرافت حضور انبیا را دارا باشد و اطلاق خانه خدا بر آن صدق کند. فرهنگ پیامبر همان فرهنگ قرآن است. پیامبر اسلام در جای دیگری می‌فرماید: «همه زمین را برای من مسجد و ظهور کردند» از این کلام پیامبر دو برداشت مفید میسر است: یکی اینکه هر جا شرایطی داشته باشد که با فرهنگ قرآن و سنت مطابقت کند (به عبارت دیگر بتواند مجلس انبیا، روشن به نور الهی

و خانه خدا باشد) آنجا مسجد است. دیگر اینکه می‌گویند همچون یهود و نصاری نباشید که تنها و تنها معابد را محل عبادت می‌دانند. غرض از مسجد ملاقات با خدا است پس در هر جا این امکان فراهم شود آنجا مسجد است. روایات بسیاری از پیامبر اسلام رسیده که با معرفی مسجد در واقع اهل مسجد را هم معرفی می‌کند، همچون «مسجد خانه متقین است»، «انسان‌های مسجدی مؤمن هستند» و از این دست مطالب، که ضمن معرفی مسجد به اوصاف اهل آن نیز می‌پردازد. (باقی و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۵۳).

اهمیت و فایده‌های نمازجماعت

آیین اسلام، از ابعاد اجتماعی مهمی برخوردار است و با عنایت به برکات آثار وحدت و تجمع و یکپارچگی، در بسیاری از برنامه‌هایش بر این بعد، تکیه و تأکید کرده است. یکی از راه‌ها و روش‌های بسیار مؤثر برای گسترش و تعمیق فرهنگ نماز در جامعه، اقامه نماز جماعت است. اصولاً روح جمعی، روح خاصی است. نمازجماعت دارای آثار ارزنده‌ای است. نماز جماعت در میان مسلمانان، ایجاد الفت می‌کند و باعث تعمیق آن می‌گردد. این نماز، سند انسجام مسلمانان و تبلور انضباط آنهاست و نمونه ارزنده‌ای از هماهنگی مسلمانان می‌باشد. علاوه بر این گونه آثار و برکات، نقش والای نماز جماعت در اقامه نماز، قابل توجه و عنایت است. به‌طور قطع یکی از راه‌هایی که در جامعه، به نماز جان تازه می‌بخشد و به آن قدرت و حاکمیت می‌دهد، نماز جماعت است. نمازجماعت مایه عظمت اسلام است و به همین خاطر مورد تأکید قرار گرفته است. (نعم‌آبادی، بی‌تا: ۱۱۳) برگزاری نمازهای روزانه واجب نیز به‌صورت جماعت و گروهی، یکی از این برنامه‌هاست. از آنجا که دین اسلام دین اجتماعی و دین توحید و همبستگی است برای نماز جماعت اهمیت بسیار قائل شده‌است. در قرآن مجید نیز به آن سفارش شده‌است. نماز جماعت در اسلام مظهر یگانگی و برادری و مهر و الفت است و بی آنکه کسی عهده‌دار نظم آن باشد؛ خود، دارای روح انضباط و ترتیب است. (امام‌خینی: ۱۵۵) روایات زیادی در مورد عظمت این فریضه مهم وجود دارد که به چند مورد اشاره می‌گردد:

از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که: «مَنْ سَمِعَ الْإِنْدَاءَ فَلَمْ يُجِبْهُ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ فَلَا صَلَاةَ لَهُ؛ یعنی، نماز کسی که صدای اذان را بشنود و بی دلیل، در نماز جماعت مسلمانان شرکت نکند، ارزشی ندارد.» (و سائل، ج ۵ ص ۳۷۵، کنز العمال، ج ۸ حدیث ۲۲۷۹۹). در حدیث، تحقیر نماز جماعت، به منزله تحقیر خداوند به شمار آمده‌است: امام صادق علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل می‌فرماید که: «مَنْ صَلَّى الْغَدَاةَ وَالْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فِي جَمَاعَةٍ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ فَمَنْ ظَلَمَهُ فَإِنَّمَا يَظْلِمُ اللَّهَ وَ مَنْ حَقَّ رَهْ فَإِنَّمَا يُحْقِرُ اللَّهَ؛ یعنی، هر کسی نماز صبح و عشا را با جماعت به‌جا آورد، در تحت نگاهبانی و ذمه خدا قرار می‌گیرد و هر کس به او ستم کند، گویا خدا را ستم کرده است و هر کسی او را تحقیر کند، همانا خدا را تحقیر کرده است.» (من لا یحضره الفقیه، ج ۱ ص ۳۷۷). (المحاسن، ج ۱، ص: ۵۲). شرکت دائم در نماز جماعت، انسان را از منافق شدن بیمه می‌کند. (مستدرک الوسائل، ج ۱ ص

۴۸۸). و برای هر گامی که به‌سوی نماز جماعت و مسجد برداشته شود، ثواب و حسنه در نظر گرفته شده‌است. (کنزالعمال، ج ۸ حدیث ۲۲۸۱۵) همین که کسی برای شرکت در نماز جماعت از منزل خارج می‌شود، یا در مسجد، در انتظار نماز جماعت به‌سر می‌برد پاداش کسی را دارد که در این مدت، به نماز مشغول بوده است. (کنزالعمال، ج ۸ حدیث ۲۲۸۱۸ و ۲۲۸۲۷). تعداد حاضران در نماز جماعت، هرچه بیشتر باشد، پاداش آن بیشتر است. این کلام رسول خداست که فرمود: «ما کثر فهو احب الی الله» (کنزالعمال، ج ۸ ص ۲۵۸).

ارکان مسجد

• امام‌جماعت

که به تعبیر رهبر معظم انقلاب اسلامی «مدیر طبیعی مسجد» است.

• مأمومین

که حضور پرشور و منظم و منضبط‌شان در مسجد، مهم‌ترین مصداق عمران مسجد تلقی می‌شود.

• هیأت امنا

که از سوی مردم و با تایید امام‌جماعت برای اداره امور مسجد به امام‌جماعت کمک می‌کنند.

(میراحمدی، ۱۳۹۶: ۶۳)

• تشکلهای فعال در مسجد

نظیر پایگاه بسیج، کانون فرهنگی و هنری مسجد و... که عهده‌دار امور فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسجد هستند و با هماهنگی امام‌جماعت و پشتیبانی نیروی مقاومت، به پاسداری از ارزش‌های انقلاب اسلامی مشغول‌اند.

• خادم

که با نظافت و نظامت به‌هنگام و شایسته مسجد، موقعیت را برای اقامه نماز و انجام سایر وظایف مسجد فراهم می‌آورد. (طهمورثی، ۱۳۸۵: ۱۷)

دولت اسلامی نسبت به مساجد چه وظایفی دارد؟

دولتی نشدن روحانیت و مساجد امری پسندیده و مورد سفارش حضرت امام و مقام معظم رهبری است. اما رها کردن دولت و بی توجهی نظام به این دو رکن نظام هم قطعاً پسندیده نیست. در حال حاضر برای بعضی‌ها مستمسک خوبی پیدا شده‌است که خود علما گفته‌اند که شما به مساجد کار نداشته‌باشید. این خلط مبحث را کارشناسان برنامه و بودجه به‌خوبی آموخته‌اند زیرا اسم مسجد در برنامه اول و دوم توسعه اصلاً ذکر نشد و بندهای بسیار ناقصی در برنامه سوم درج گردیده‌است که منشأ اثر نخواهد بود. - تهیه، آماده سازی و تحویل زمین مناسب در شهرها، بخش‌ها و دهستان‌ها جهت احداث مساجد

به صورتی که در هر شهرک و مجتمع سازمان‌های مسؤول با شروع احداث مجموعه‌های مسکونی همان طور که به فکر بهداشت و آموزش مردم هستند، با پیش بینی زمین مناسبی در بهترین محل به فکر معنویت مردم هم باشند.

- تأمین مصالح ساختمانی و تجهیزات مورد نیاز مساجد به قیمت دولتی.
- تأمین آب، برق، تلفن و گاز مساجد و قیمت گذاری بر اساس نازل ترین قیمت
- برخورداری مساجد از تسهیلات بانکی نظیر وام بدون بهره
- کمک‌های بلاعوض جهت ساخت و ساز، با وضعیت فعلی تورم ساخت کامل مساجد از عهده مردم خارج است.
- تصدی دولت در تأمین اعتبار آموزش و حفظ نیروی انسانی مساجد.
- احداث مسجد در راه‌ها، پایانه‌ها، پادگان‌ها، دانشگاه‌ها و... همگی از شئون دولت است و دولت‌های گذشته نیز از خود آثار بسیار گرانبغی را به عنوان مساجد جامع به جا گذاشته‌اند.
- در عصر انقلاب اسلامی که همراه است با احیای تمدن و فرهنگ اسلامی، جا دارد دولت در هر منطقه‌ای با مشارکت مردم و شوراهای حداقل در مرکز هر استان و به ویژه در شهرهای نظیر تهران، شیراز، اصفهان و مشهد مساجدی را بسازد که شکوه و عظمت آن بیانگر عمق ایمان و اعتقاد مردم به دین و مذهب باشد. واقعاً نهادهای دینی که سمبل وحدت ملی و عمق باورهای مذهبی هستند، در کدام نقطه از ایران یافت می‌شوند؟ (حجازی فر، ۱۳۸۹: ۳۶)

۲-۱- مسجد از منظر امام خمینی رحمت‌الله علیه (مضامین)

۱) ارتش اسلام هر جا رفته است و سردارهای اسلام هر جا پا گذاشتند، همان جایی که پا گذاشتند اول مسجد درست کردند. وقتی به قاهره رسیدند اول خط کشیدند برای مسجد و همه جا این طور بود؛ مسجد مطرح بود، معبد مطرح بود و ارتش اسلام برای آباد کردن مساجد و محراب‌ها کوشش می‌کردند. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۵۰۷)

۲) پیغمبر اسلام با آن وضعی که آن وقت داشت و بندهایی که همه خاضع او شده بودند، توی مجلس وقتی می‌نشست نمی‌فهمید کسی که کدامیک از آنها پیامبر است. عرب می‌گفت کدام پیغمبر است؟ آن با اسم پیغمبر می‌گفت این. وضعش این طور بود که مجلسش مسجد بود. در مسجد بود و همه کارهای بزرگ دنیا را هم مساجد انجام می‌دادند. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۲)

۳) در صدر اسلام، مسجد و نماز جمعه یک ابزاری بود در دست کسانی که می‌خواستند فعالیت در امور کشوری بکنند. از مسجد همه این مسائل بیرون می‌رفت، شکل می‌گرفت. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۳)

۴) مبارزه با علم و فرهنگ با شدت هر چه بیشتر ادامه دارد و می‌خواهند ملت بدبخت را به دستور استعمارگران عقب مانده نگه‌دارند. با ادعای اسلام و تظاهر به مسلمانی کمر به نابودی اسلام بسته و احکام مقدسه قرآن را یکی پس از دیگری محو و نابود می‌کنند علمای اعلام و محصلین علوم اسلامی در تحت فشار عمال استعمار دست و پا می‌زنند. مدارس علوم دینی، مساجد و محافل اسلامی را می‌خواهند قبضه کنند و این برنامه را مقداری عملی کرده‌اند. (صحیفه امام، ج ۲، ص: ۳۲۴)

۵) اسلام است که از حلقوم روحانیت بیرون می‌آید اینها را نشکنید. خدایا، تو می‌دانی که من برای اینکه معمم هستم از روحانیت طرفداری نمی‌کنم. برای اینکه می‌دانم این قشرند؛ این قشرند که می‌توانند ملت را نجات بدهند؛ این قشرند که مردم آنها را می‌خواهند. این مساجد است که این بساط را درست کرد. این مساجد است که نهضت را درست کرد. (صحیفه امام، ج ۸، ص: ۶۰)

۶) ملت مبارز رمز پیروزی را یافته‌است، و با هوشیاری دریافته که بسیج عمومی از سنگرهای الهی مساجد و منابر و محافل دینی گردید. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲۶)

۷) ما انقلاب کردیم مسجد درست کنیم. ما برای خدا انقلاب کردیم. شما، ملت ما انقلاب کرده است و از زبان ملت است که «جمهوری اسلامی». جمهوری اسلامی باید همه چیزش اسلامی باشد. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص: ۱۴)

۸) اگر این مسجد و مرکز ستاد اسلام قوی باشد ترس از فاتنوم‌ها نداشته باشید. ترس از آمریکا و شوروی و اینها نداشته باشید. آن روز باید ترس داشته باشید که شما پشت بکنید به اسلام. پشت کنید به مساجد. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۲۱)

۹) هر چه قدرت اسلام پیش مردم زیادتر باشد، مسجدها بهتر می‌شود و منبرها بهتر. یعنی اجتماع مسجد برای خداست و هر چه قدرت الهی... قدرت احکام الهی در یک منطقه‌ای بیشتر باشد، مساجد آبادتر است. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۴۷۸)

۱۰) همه ما و همه شما و همه نسل‌های آتیه، آنها باید چشم و گوششان را باز کنند که دوباره هی شیطان‌ها نیابند تزریق کنند که آقا، علما را چه به سیاست، علما را چه به دخالت در امور مملکتی، این یک نقشه شیطانی است که الان هم مشغول پیاده کردن آن هستند و مشغول تبلیغاتش هستند و بناءً علیه، بر شما ائمه جمعه و جماعت و بر همه ائمه جمعه‌ها و جماعت‌ها در همه قطره‌ای اسلامی، در همه ممالک اسلامی این مطلب لازم است بلکه فرض است که مردم را بیدار کنید و به مردم بفهمانید این معنا را که این نغمه‌ای که در همه ممالک اسلامی بلند است که علما نباید دخالت در سیاست بکنند، این یک نقشه‌ای است مال ابرقدرت‌ها. مجری‌اش اینها هستند که در داخل کشورها هستند. به حرف اینها گوش ندهید. و بخوانید به گوش ملت که ملت بفهمد این معنا را که این نغمه، نغمه‌ای است

که می‌خواهند علما را از سیاست کنار بزنند، و آن بکنند که در زمان‌های سابق بر ما گذشته است. بیدار باشیم و همه توجه به این معنا داشته باشیم، و نسل‌های آینده هم توجه به این معنا داشته باشند که راهشان را یک‌وقت، این راهی که الآن مسلمین خودشان این راه را پیدا کرده‌اند، این راه را گم نکنند آنها. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۴۳۴).

۱۱) امیدوارم که مسلمان‌ها روز قدس را بزرگ بشمارند و در همه ممالک اسلامی، در روز قدس، در روز جمعه آخر ماه مبارک، تظاهر کنند، مجالس داشته باشند، محافل داشته باشند، مسجد داشته باشند، در مساجد فریاد بزنند. وقتی یک میلیارد جمعیت فریاد کرد، اسرائیل نمی‌تواند، از همان فریادش می‌ترسد. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۸۰).

۱۲) این مساجد را باید مسلمان‌ها پر کنند از جمعیت، این سنگرهای اسلامی را پر کنند از جمعیت‌ها و در آنجا مسائل روز را بگویند و فریاد کنند. الآن ما احتیاج به «الله اکبر» داریم. (صحیفه امام، ج ۸، ص: ۵۰۸).

۱۳) من امروز باید بگویم که تکلیف است برای مسلمان‌ها. حفظ مساجد امروز جزء اموری است که اسلام به او بسته است. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱۹).

۱۴) اینها از مساجد می‌ترسند. اینها بیخ گوش شما می‌گویند که این آخوند، که از او کاری نمی‌آید، مسجد می‌روید چه کنید؟ خودمان می‌رویم فلان جا نماز می‌خوانیم. نماز نمی‌خواهند بخوانند، می‌خواهند نماز را بشکنند. نماز می‌خوانند؟ با این نمازهایی که در مسجدها می‌روند و نمی‌گذارند که مسلمان‌ها نماز درست خودشان را بخوانند؟ با این نمازها می‌خواهند نماز را بشکنند. (صحیفه امام، ج ۱۱، ص: ۵۰۲).

۱۵) مراکزی که مراکز بسط حقیقت اسلام است، بسط فقه اسلام است و آن مساجد است. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱۵).

۱۶) مسجد... مرکز ستاد اسلام است. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱۹).

۱۷) مساجد و محافل دینی... سنگرهای اسلام در مقابل شیاطین است. (صحیفه امام، ج ۲، ص: ۴۵۱).

۱۸) مساجد... دژهای محکم اسلام است. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲۳۸).

۱۹) این مساجد سنگرهای اسلام است. محراب محل حرب است. اینها سنگرند برای اسلام. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص: ۱۴).

۲۰) «محراب» به آن می‌گویند؛ یعنی، آنجایی که حرب از آن شروع می‌شود؛ محل حرب (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۳۹۳).

۲۱) آقایان هم باید تبلیغ کنند که این مجالس بهتر بشود و مجالس جماعت است که مردم در هر روز مجتمع

بشوند در مساجد، نه همان مجتمع بشوند، بگذارند این پیرمردها و از کار افتاده‌ها بروند. نه، مساجد باید مجتمع بشود از جوان‌ها. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۳۲۵)

(۲۲) این جماعات در تمام کشورهای مسلمین، و در هر شهر و ده و روستا، اینها یک امور اجتماعی-سیاسی است که اهل یک بلد در مساجد مجتمع بشوند و مشکلات خودشان را نسبت به آن بلد حل بکنند. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۲۷۵)

(۲۳) مسجدالنبی، مرکز سیاست اسلامی بوده است و ثقل قدرت اسلامی. مسجد الحرام و مساجد در زمان رسول اکرم مرکز جنگ‌ها و مرکز سیاست‌ها و مرکز امور اجتماعی و سیاسی بوده. (صحیفه امام، ج ۱۶، ص: ۳۸۸)

(۲۴) ... مسائل سیاسی‌اش بیشتر بوده. هر وقت می‌خواستند به جنگ بفرستند اشخاص را و بسیج کنند مردم را برای جنگ‌ها، از مسجد شروع می‌کردند این امور را (صحیفه امام، ج ۱۸، ص: ۵)

(۲۵) مسجد مرکز تبلیغ است. در صدر اسلام از همین مسجدها جیش‌ها، ارتش‌ها، راه می‌افتاده، مرکز تبلیغ احکام سیاسی اسلام بوده مسجد. هر وقت یک گرفتاری پیدا می‌شد، صدا می‌کردند که «الصلاه بالجماعه» اجتماع می‌کردند؛ آن گرفتاری را طرح می‌کردند، این صحبت‌ها را می‌کردند. مسجد، مرکز اجتماع سیاسی است. (صحیفه امام، ج ۱۰، ص: ۱۷)

(۲۶) مسجد مسلمین در زمان رسول خدا و در زمان خلفایی که بودند هر جور بودند مسجد مرکز سیاست اسلام بوده است. (صحیفه امام، ج ۲، ص: ۳۲) چیزهایی که مسلمین، اجتماع مسلمین بر آن احتیاج دارند، خبری نیست. نماز جمعه‌ها را همان طوری که در صدر اسلام، مساجد، محافل و نمازها جنبه سیاسی داشته است، از مسجد راه می‌انداختند لشکر را به جنگی که باید بکنند و به آنجایی که باید بفرستند. از مسجد مسائل سیاسی طرح‌ریزی می‌شد از مسجد مسجد محل این بود که مسائل سیاسی در آن طرح بشود. (صحیفه امام، ج ۱۸، ص: ۴۲۵)

(۲۷) سید مظلومان یک وسیله‌ای فراهم کرد برای ملت که بدون اینکه زحمت باشد برای ملت، مردم مجتمعند. اسلام مساجد را سنگر قرار داد و وسیله شد از باب اینکه از همین مساجد، از همین جمعیت‌ها، از همین جماعات، از همین جمعه‌ها و جماعات، همه اموری که اسلام را به پیش می‌برد. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۵۵)

(۲۸) مساجد، باید مرکز (سیاست باشد) همان طوری (که) صدر اسلام مرکز سیاست بوده مساجد. مساجد مثل اینها نبوده است که فقط مرکز چه باشد. خطبه نماز جمعه خطبه سیاسی بوده همیشه. مساجد مرکز بسیج قشون بوده؛ مرکز تبلیغات اسلام بوده است. اینها ان شاء الله تدبیر می‌شود. (صحیفه امام، ج ۸، ص: ۲۰۰)

(۲۹) همین مساجد و همین روضه‌ها و همین روضه‌های هفتگی، همین‌ها توجه مردم را و همان هماهنگی را ایجاد می‌کند. اگر دولت‌های دیگر بخواهند هماهنگی بین تمام قشرها پیدا کنند میسر نیست برایشان. با صدها میلیارد تومان هم برایشان میسر نیست. (صحیفه امام، ج ۱۱، ص: ۱۰۰).

(۳۰) اسلام دین سیاست است، دینی است که در احکام او، در مواضع او، سیاست به وضوح دیده می‌شود. در هر روز اجتماعات در تمام مساجد کشورهای اسلامی، از شهرستانها گرفته است تا دهات و قرا و قصبات، روزی چند مرتبه اجتماع برای جماعت، و برای اینکه مسلمین در هر بلد، در هر قصبه‌ای، از احوال خودشان مطلع شوند؛ از حال مستضعفین اطلاع پیدا بکنند. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲۳۳)

(۳۱) امیدواریم حالا هم مساجد ما برگردد به آن وقتی که مسجد، محل حل و عقد امور باشد، و مسجد محل نقشه‌های جنگ باشد، همه چیز باشد. و مسجدی‌ها باشند که بتوانند کارها را به خوبی انجام بدهند. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۲۳۳).

(۳۲) مساجد بهترین سنگرها و جمعه و جماعات مناسب‌ترین میدان تشکل و بیان مصالح مسلمین می‌باشند. (صحیفه امام، ج ۲۰، ص: ۳۳۸).

(۳۳) اشخاصی که در مسجد می‌روند باید تربیت بشوند به تربیت‌های اسلامی. مساجد را خالی نگذارید. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۵۰۰).

(۳۴) باید در ماه مبارک تربیت و تعلیم به تمام معنا در همه بعدهایش در مساجد باشد؛ در محافل دیگر باشد. مساجد را خالی نگذارید. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۵۰۱).

(۳۵) از مسجد می‌رفتند به میدان، به میدان جنگ‌ها. در جمعه‌ها که خطابه می‌خواندند، یا غیر جمعه که می‌رفت آن سردارشان منبر و صحبت می‌کرد، از آنجا راهشان می‌انداخت برای اینکه بروند مبارزه کنند. و یک همچنین روحیه، که از مسجد تحقق پیدا می‌کند. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۸۹).

(۳۶) مساجد محلی بوده است که از همان مسجد ارتش راه می‌افتاد برای جنگ با کفار و با قلدرها؛ از همان توی مسجد آنجا خطبه خوانده می‌شد، دعوت می‌شدند مردم به اینکه فلان مثلاً آدم متعدی در فلان جا قیام کرده بر ضد مسلمین یا مال مردم را چپاول می‌کند، قلدری می‌کند، انحرافات دارد، و از همان مسجد راه می‌افتادند و می‌رفتند طرف دشمن (صحیفه امام، ج ۴، ص: ۴۴۷).

(۳۷) از مسجد نهضت می‌شد. مسجد در اسلام و در صدر اسلام همیشه مرکز جنبش و حرکت‌های اسلامی بوده؛ از مسجد تبلیغات اسلامی شروع می‌شده است و از مسجد حرکت قوای اسلامی برای سرکوبی کفار و وارد کردن آنها در (زیر) بیرق اسلام بوده است. همیشه در صدر اسلام مسجد مرکز حرکات و مرکز جنبش‌ها بوده است. (صحیفه امام، ج ۷، ص: ۶۵)

۳۸) اینهایی که هی صحبت این را می کنند که حالا ما انقلاب کردیم برویم سراغ کارهای دیگر، خیر؛ انقلاب از مساجد پیدا می شود. از مساجد این طور امور تحقق پیدا می کند. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۵۰۱)

۳۹) قدر مساجد را بدانیم؛ قدر جلسات مذهبی را بدانیم. و مسجد مورد بی اعتنائی قرار نگیرد. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱۵)

۴۰) در روز جمعه حالا بحمدالله می روید، روز غیر جمعه هم بروید مساجد را پر کنید. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱)

۴۱) پیامبر اسلام نیازی به مساجد اشرافی و مناره های تزئیناتی ندارد. (صحیفه امام، ج ۲۱، ص: ۸۰)

۴۲) اگر مسجدی باشد که مسجد ضرار باشد، مسجدی باشد که نتوانیم آن مسجد را اصلاحش کنیم، مسجدش (را) هم خراب می کنیم. (صحیفه امام، ج ۴، ص: ۳۴)

۴۳) حاکم می تواند مساجد را در موقع لزوم تعطیل کند؛ و مسجدی که ضرار باشد، در صورتی که رفع بدون تخریب نشود، خراب کند. (صحیفه امام، ج ۲۰، ص: ۴۵۲)

۴۴) این یک توطئه است که می خواهند مسجدها را کم کم خالی کنند. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱۵)

۴۵) آنهایی که می خواهند نقشه بکشند و شما را دور کنند از مساجد، دور کنند از مراکز تعلیم و تربیت، آنها دشمن های شما هستند. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص: ۵۰۰)

۴۶) ملت مبارز... مساجد... این سنگرهای اسلامی را حفظ نمایند. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲)

۴۷) مساجد و محافل دینی را... هر چه بیشتر گرم و مجهز نگهدارید. (صحیفه امام، ج ۲، ص: ۴۵۱)

۴۸) در این موقع حساس سرنوشت ساز، که با ماه مبارک رمضان نیز مصادف است، باید اجتماعات در مساجد و محافل مذهبی هر چه بیشتر و باشکوه تر برپا شود، و اهل منبر و خطبای محترم به روشنگری و سازندگی هر چه بیشتر قیام و اقدام نمایند، و توطئه خیانتکاران و وابستگان به اجانب را خنثی نمایند، و نهضت اسلامی عظیم را حفظ نموده و به پیش ببرند؛ و ملت شریف با اجتماعات خود قطع طمع اجانب و مفتخوار را بنمایند. (صحیفه امام، ج ۹، ص: ۲۶)

۴۹) ائمه جماعت باید این مساجد را محکم نگه دارند. (صحیفه امام، ج ۱۳: ۱۲)

۵۰) آقایان سعی کنید در دانشگاه پرچم اسلام را بالا ببرید؛ تبلیغات مذهبی بکنید؛ مسجد بسازید؛ اجتماعاً نماز بخوانید؛ تظاهر به نماز خواندن بکنید. وحدت مذهبی لازم است. (صحیفه امام، ج ۱: ۲۶۷)

۵۱) هم دانشگاه ها را حفظ کنید، هم مساجد را حفظ کنید، منافات با هم ندارد. دانشگاهی باشید،

مسجد هم بروید. مساجد را هم تعمیر کنید. (صحیفه امام، ج ۱۲: ۵۰۱)

(۵۲) روحانیون در هر جا که هستند، چه ائمه جمعه و چه ائمه جماعات و چه کسان دیگری که مشغول شغل روحانی هستند، اسلام امروز به ملت ما و به شما که شاخص هستید و اولی هستید سپرده شده است. ما امروز همه پاسدار اسلام هستیم. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۴۳۵)

(۵۳) ائمه جمعه، ائمه جماعت، روحانیون محترم، اینها باید توجه به این معنا داشته باشند که اینها پدر هستند از برای ملت. (صحیفه امام، ج ۱۹، ص: ۲۵۰)

(۵۴) آنچه مردم را مجتمع می کند همین ائمه جماعت و جمعه هاست. شما در کرمان و دیگران در سایر شهرها سعی کنید مسائل خودتان را مطرح کنید و با یکدیگر تفاهم داشته باشید. (صحیفه امام، ج ۱۶: ۲۶۰)

(۵۵) اگر خدای نخواستہ در منبر شما چیزی بگویید که خودتان عاملش نیستید و مسجد چیزی بگوید که خودتان بر خلاف او عمل می کنید، مردم دلهاشان از شما منصرف می شود و این کم کم موجب شکست اسلام می شود و این به عهده همه ماست. (صحیفه امام، ج ۱۷: ۴۹۴)

(۵۶) اگر ائمه جمعه و ائمه جماعت و کسانی که در این جمهوری اسلامی از روحانیین مشغول یک کاری هست، اگر خدای نخواستہ یک قدمی، یک کلامی بر خلاف مصالح اسلام بردارد، معاقب است.... متصدیان همه امور که مشغول به خدمت هستند، اگر خدای نخواستہ یک خلافی در کار باشد و لو اشتباهاً باشد، باید با کمال دقت ملاحظه کنند و مذاقه کنند که مبدا یک مطلبی واقع بشود بر خلاف آنچه که باید واقع بشود. (صحیفه امام، ج ۱۶: ۲۷۹)

(۵۷) ائمه جمعه و جماعات و روحانیون دیگری که با مردم سرو کار دارند... توجه بکنند به اینکه این جمهوری اسلامی ربطش به آنها بیشتر از دیگران است و این جمهوری اسلامی اگر از خدای نخواستہ یک نفر روحانی صدمه ببیند، بیشتر از دیگران مؤاخذه دارد. باید آقایان توجه بکنند، در رفتارشان، در کردارشان، در گفتارشان؛ چیزهایی که مضر به حال جمهوری اسلامی (است) نزنند. (صحیفه امام، ج ۱۶: ۴۱۵)

(۵۸) همه آقایی که در هر جای از این کشور هستند و صدای من را می شنوند، چه از طبقه علما و ائمه جماعات و جمعه و چه از طبقه خطبا که آنها هم از علما هستند و کسانی که در بلاد از روحانیون متصدی این امور هستند، توجه به این معنا داشته باشند که امروز آبروی جمهوری اسلامی به دست شما بسته است. اگر خدای نخواستہ یک دخالت های بیخود و بیجا، یک کارهایی که از روحانیون صحیح نیست، انجام بدهید، این جمهوری اسلامی لکه دار می شود. (صحیفه امام، ج ۱۶: ۳۴۸)

(۵۹) ائمه جماعات... توجه به این معنا داشته باشند که... مأمورینی که از دولت می آیند، در همه جا،

مأمورین دولت اسلامی هستند. اگر خدای نخواست از یک مأمور که من حیث اینکه درست اطلاع بر مسائل ندارد یا اشتباه می‌کند، یک مطلبی که بر خلاف ذائقه شماس است یا بر خلاف مسائل اسلامی است، از او صادر بشود، مقابله نکنید، تضعیف نکنید، او را نصیحت کنید. (صحیفه امام، ج ۱۶: ۳۴۸).

۶۰) امانت (اسلام) به دست ماهاست چنانچه به این امانت خیانت بکنیم؛ خیانت به اسلام است خیانت به احکام نورانی خداست؛ و خیانت به ملت‌های ضعیف است... روحانیون در سرتاسر کشور... و چه آنهایی که ائمه جمعه و جماعات هستند و چه آنهایی که در دادگاه‌ها و مقامات قضائی هستند و چه آنهایی که در کمیسیون‌ها و جاهای دیگر هستند، توجه کنند که... انحراف شما ولو بعضی از شما موجب می‌شود که اشخاصی که با شما و با اسلام دشمن هستند با قلم‌های خودشان و گفتار خودشان به شما حمله کنند و یک مطلب را بزرگ کنند؛ مجاهدات شما یک کلمه از آن گفته نشود، لکن انحراف شما دائماً گفته بشود و به گوش مردم خوانده بشود؛ مردم را از مجاهدات شما اغفال کنند. (صحیفه امام، ج ۱۴: ۱۸۸).

۶۱) اگر این امام‌جماعت و آقا، آقای وارسته‌ای باشد، توجه به دنیا نداشته باشد، توجه به خدا داشته باشد، مردم تبعیت از او می‌کنند. از این جهت یک تکلیف زاید بر همه تکالیف به عهده طبقه روحانین است. (صحیفه امام، ج ۱۱، ص: ۲۵۰).

۶۲) ائمه جمعه، ائمه جماعت... با مردم باید سمت پدری داشته باشند، اینها با مردم باید رفتارشان رفتار پدرانه باشد. بین خودشان برادر باشند، رفتار، رفتار برادری باشد. (صحیفه امام، ج ۱۹: ۲).

۶۳) ائمه جماعت باید مستقیم باشند تا بتوانند مستقیم کنند دیگران را. بنابراین، ما باید وظیفه خودمان را که بزرگ‌ترین وظیفه است، بدانیم، و بعد از اینکه مطلبمان حق است، مستقیم باشیم در این مطلب حق. اشکالی در کار نیست که مطلب ما حق است؛ ما به حق هستیم؛ ما در مقابل باطل هستیم؛ رژیم شاهنشاهی باطل بود و شما در مقابل رژیم شاهنشاهی ایستادید، پس شما حق هستید؛ در مقابل باطل ایستاده‌اید؛ استقامت می‌خواهد. تا استقامت در کار نباشد، نمی‌توانید به پیروزی نهای برسید. (صحیفه امام، ج ۹: ۴۷۹).

۶۴) تبلیغاتی که در داخل هست، این تبلیغات داخلی که می‌شود، شما در مساجد بگویید مسائلی که شده است، مردم ببینند، و مسائلی که لازمه یک انقلاب است به مردم گوشزد بشود که مردم را نریزند هی عرض بکنم که چه بکنند، چه بشود. (صحیفه امام، ج ۱۷: ۴۴).

۶۵) ائمه جماعت محکم مساجد خودشان را و ارشاد ملت را حفظ کنند. و خطبای ملت هم باید منابر خودشان را و موعظه‌های خودشان را و ارشاد خودشان را حفظ کنند. و در عین حال مراقب اوضاع

مملکت خودشان باشند. (صحیفه امام، ج ۱۳، ص: ۱)

(۶۶) امروز دیگر تمام عذرهای منقطع شده است؛ یعنی، خدا حجت را بر ماها تمام کرده است. نمی توانیم بگوییم که ما نکردیم چون نمی توانستیم. الان همه شما توانایی دارید که هرکدام در محیط خودتان، آن محیط را اصلاح کنید. به اصلاح خودتان، و با تفاهم با مردم و تفاهم با مسئولین امور می توانید اصلاح کنید مسائل را. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص: ۴۸۴)

(۶۷) حضرات ائمه جماعت محترم دامت برکات هم گویندگانی را دعوت نمایند که معتقد و علاقه مند به نهضت اسلامی و با هدفی اصیل روشنگری مردم را برعهده گیرند... و فداکاری در راه اسلام و مصالح مسلمین را در رأس برنامه خود قرار دهند. (صحیفه امام، ج ۳، ص: ۴۳۴)

(۶۸) تکلیف همه روحانیون، چه خطبایی که منبر تشریف می برند، یا ائمه جمعه و جماعت و هر کس که با مردم سر و کار دارد و با آنها صحبت می کند، این است که وضعیت قیام حضرت سیدالشهدا علیه السلام را به مردم درست بفهمانند که قیام برای چی بود، چه بود و با چه عده ای قیام شد و با تحمل چه مصائب آن قیام به آخر رسید که به آخر نخواهد رسید. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۵۵)

(۶۹) باید ائمه جماعات و ائمه جمعات همه شان توجه کنند به اینکه تکلیفشان این است که مسائل را به ملت بگویند. توجه بدهند مردم را به مسائل سیاسی، به مسائل اجتماعی، خصوصاً ائمه جمعه که بحمدالله امروز در سرتاسر کشور جمعه ها بسیار خوب است و مردم هم باید بیشتر باز توجه کنند. مردم خودشان را غنی ندانند راجع به مسائل. این مسائل، مسائلی است که باید بروند و گوش کنند و عمل کنند. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص: ۴۱۵)

(۷۰) علمای بلاد، ائمه جمعه و جماعات، مبلغین، مردم را دعوت کنند به حضور در صحنه. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۱۱۹)

(۷۱) مردم را مجهز نگه دارند، و اسلام را با دست مردم نگه دارید و خودتان هم در مساجد، در منابر مردم را دعوت به صلاح بکنید. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۴۹۷)

(۷۲) باید ما وضع را در نماز جمعه ها، در مساجد، در ائمه جمعه و جماعت، در همه جا (روشن کنیم) که از اینجا از طرف ائمه جمعه و جماعات باید همه چیزها در دنیا منتشر بشود. (صحیفه امام، ج ۱۷، ص: ۴۰)

(۷۳) علما در مساجد مردم را دعوت به وحدت کنند، این جمهوری باقی می ماند و امور به تدریج درست می شود. ما هم میل داریم که احکام اسلام صد در صد اجرا شود. (صحیفه امام، ج ۱۹، ص: ۳۰۴)

(۷۴) در هر صورت من راجع به آقایان، هم خیلی ملتمس دعا هستم و هم مردم را دعوت کنید به اتحاد، دعوت کنید به بستگی به هم، همبستگی به هم. اگر یک اختلافی دارند حل کنید شما آقایان. ممکن

است حالا در هر جایی اختلافات کوچکی هست، آقایان ائمه جماعت و جمعه باید حل بکنند مسائل مردم را، باید بروند با مردم تفاهم کنند، با هم صحبت کنند. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص: ۰۴۵)

(۷۵) ائمه جمعه و جماعات... مردم را در پشتیبانی از ملت و تمام ارگان‌های جمهوری اسلامی و نهادهای انقلابی و قوای مسلح و مردمی تشویق فرمایند. (صحیفه امام، ج ۱۴، ص: ۲۰۲)

مساجد از منظر امام خامنه‌ای مدظله العالی (مضامین)

- (۱) یکی از چیزهایی که انسان جا دارد جزو افتخارات کاری خود به حساب بیاورد و این حقیر هم این کار را می‌کنم، عبارت است از خدمت در جایگاه امامت مساجد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۲) معبد در همه ادیان هست که می‌نشینند در آنجا و عبادت می‌کنند- لکن مسجد با معابد مسیحی و یهودی و بودایی و بعضی جاهای دیگر که ما دیده‌ایم یا شنیده‌ایم متفاوت است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

- (۳) در مسجد، پیغمبر اکرم نمی‌رفت فقط نماز بخواند و بیرون بیاید؛ کاری که برای اجتماع پیش می‌آمد و مهم بود، صدا می‌زدند: الصلوة جامعة؛ بروید به سمت محل صلات. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴) در تاریخ اسلام مشاهده می‌کنید که مساجد، مرکزی برای تعلیم بود؛ در روایات می‌خوانیم که در مسجدالحرام یا مسجدالنبی حلقه درس زید و عمرو و بکر از نخله‌های مختلف فکری و مذهبی وجود داشت. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

- (۵) مسجد پایگاه است و این پایگاه بر محور ذکر و نماز است.. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۶) نماز به معنای واقعی کلمه عمود دین است؛ معنای عمود این است که اگر نبود، سقف فرو می‌ریزد؛ بنا شکل بنایی خود را از دست می‌دهد؛ نماز این است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۷) پیکره عظیم دین متوقف است به نماز. کدام نماز می‌تواند این پیکره را حفظ کند؟ آن نمازی که دارای خصوصیات مطلوب خود باشد: قُرْبَانُ کُلِّ تَقِيٍّ، ناهی از فحشا و منکر، نمازی که با ذکر همراه باشد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

- (۸) به نظر بنده یکی از کارهای مهم ائمه محترم جماعات در مساجد، تبیین مسئله نماز برای مردم است که قدر نماز را بدانیم؛ اگر این شد، نمازها کیفیت پیدا خواهد کرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۹) نمازهای ما یا در موارد بسیاری بی کیفیت است، یا کیفیت لازم را ندارد. به عمق اذکار نماز باید رسید. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۰) نماز ما [باید] از این آفات چارواداری مصون و محفوظ بماند؛ یعنی آفت غفلت در حال نماز، بی توجهی به مفاهیم نماز و به مخاطب نماز که ذات اقدس الهی است؛ این یکی از آفات است. (امام

خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۱) اینکه ما در درون جامعه خودمان - در جامعه اسلامی - کسانی را داشته باشیم که با نماز بیگانه باشند، این خیلی چیز بزرگ و خیلی چیز مهمی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۲) باید جامعه ما این جور باشد که مثل یک امر محبوب و مطلوب دنبال نماز برویم؛ نه به عنوان یک تکلیف از سر بازکردنی؛ به عنوان یک چیز شوق انگیز، یک چیز جذاب. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۳) مسجد پایگاه است؛ نه فقط پایگاه برای فلان مسئله اجتماعی، [بلکه] مسجد می تواند پایگاه همه کارهای نیک باشد؛ پایگاه خودسازی، انسان سازی، تعمیر دل و تعمیر دنیا و مقابله با دشمن و زمینه سازی برای ایجاد تمدن اسلامی و بصیرت افزایی افراد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۴) پیش نمازی مسجد تنها وظیفه امام جماعت نیست؛ پیش نمازی هم یکی از کارها است. اقامه نماز، اقامه حق و عدل، اقامه دین، ابلاغ احکام دینی، وظیفه ما به عنوان پیش نماز و به عنوان امام جماعت است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۵) محور مسجد امام جماعت است، اگر این شد، احساس مسئولیت انسان سنگین خواهد شد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۶) یکی از کارهای اساسی عبارت است از امامت مسجد؛ [این] یک کار مهم است؛ به عنوان یک کار حاشیه ای نباید به آن نگاه کرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۷) عرض نمی کنیم که وقتی امام جماعت شدیم، از همه کارهای دیگر دست برداریم؛ نه، می تواند انسان به قدر ظرفیت خود به کارهای دیگر علمی یا غیر علمی بپردازد لکن حق مسجد باید ادا بشود. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۸) یکی از ابتکارات مهم امام بزرگوار ما، از هنرهای بزرگ این مرد بزرگ همین بود که از اول انقلاب مساجد را محور قرار داد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۱۹) مسجد پایگاه انواع و اقسام فعالیت های اجتماعی است؛ یعنی وقتی ما مردم را گرد این محور جمع کردیم، از آنجا چه می خواهیم. یکی از چیزهایی که می خواهیم این است که به فعالیت های اجتماعی بپردازند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۰) مسجد محل پمپاژ فکرها و پراکندن وظایف مختلف و کشاندن مردم به کارهای گوناگون است. مسجد برای انجام فعالیت های اجتماعی و پایگاه فعالیت های اجتماعی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۱) مسجد عبارت است از هسته مقاومت. مقاومت نظامی و امنیتی و امثال اینها هم قطعاً مقاومت است، اما بالاتر از آن، مقاومت فرهنگی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۲) مسجد پایگاه بزرگ بسیج فرهنگی و حرکت فرهنگی است؛ شیوه کار را باید در مسجد آموخت که

چه کار کنیم. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۳) حرفی که شما [ائمه جماعات] با مأمومین خودتان و مسجدی‌های خودتان می‌زنید، از نطق تلویزیونی و مانند اینها به مراتب کارآمدتر و مؤثرتر است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۴) مسجد هسته مقاومت است، منتها مقاومت بآنواعه؛ مقاومت فرهنگی، مقاومت سیاسی، و در جای خود هم مقاومت امنیتی و نظامی؛ کما اینکه در مساجد [اینگونه بوده]. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۵) مسجد، [هم] پایگاه مقاومت است، هم [پایگاه] رشد فعالیت‌های فرهنگی و هدایت فرهنگی و بصیرت فرهنگی [است]. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۶) وقت نماز، مسجد باید باز باشد. هر سه وقت در مسجد باید نماز جماعت برگزار بشود؛ بنا را بر این باید گذاشت. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۷) در مسجد از پیش از ظهر که باز می‌کنند برای نماز ظهر و عصر، تا شب بعد از نماز عشا باز باشد؛ این جور نباشد که در مسجد را ببندند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۸) بعضی‌ها مسجد را از مسائل سیاسی می‌خواهند بکلی برکنار بدارند. [می‌گویند] آقا شما وارد سیاست نشوید، کار خودتان را بکنید. یعنی بیایید همان نمازتان را بخوانید و بروید؛ فقط پیش‌نمازی محض. این همان سکولاریسم است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۲۹) بایستی برای جوان‌ها جایگاه خاص در مسجد ایجاد کرد؛ یعنی واقعاً باید برای جذب جوان برنامه‌ریزی کرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۰) مؤمنین همه باید بیایند به مسجد و استفاده کنند، اما جوان‌ها را باید جذب مسجد بکنیم. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۱) اینکه جوان مسجد را خانه خود و جایگاه خود بشناسد و به آن انس پیدا کند و رفت‌وآمد پیدا بکند، خیلی برکات دارد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۲) جاذبه برای جوان برخلاف آنچه بعضی تصور می‌کنند، گذاشتن میز پینگ‌پنگ نیست. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۳) بعضی خیال می‌کنند برای اینکه جوان‌ها را جذب کنیم به مسجد، وسایل سرگرمی فراهم بکنیم. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۴) راه جذب جوان‌ها تصرف دل جوان است. دل جوان یک قیامتی است، اوضاع است. گرایش جوان به معنویت یکی از آن رازهای بزرگ الهی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

(۳۵) دل جوان حقیقت‌پذیر است، دل جوان به فطرت الهی نزدیک است؛ فِطَرَتِ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا. دل جوان با نصایح و مطالب معنوی و سلوکی و عرفانی انس پیدا می‌کند، زود انس پیدا

- می‌کند، زود دلباخته و دلبسته می‌شود؛ جاذبه جوان‌ها اینها است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۳۶) شما سخن را، حرف را، اقدام را با معنویت، با عرفان واقعی، نه عرفان‌های تخیلی و توهمی و صوری، یک مقداری آمیخته بکنید، خواهید دید جوان چطور مجذوب می‌شود و می‌آید. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۳۷) هرکدام از مساجد می‌تواند یک سرگذشت واقعی جذّاب درس‌آموزی داشته‌باشد برای کسانی که امروز در مسجدها و کسانی که فردا به این مسجد خواهند آمد؛ این را در قالب‌های گوناگون -قالب کتاب، قالب مقالات مجله‌ای، قالب عکس، قالب کلیپ- می‌شود درآورد؛ اینها را می‌شود تبیین کرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۳۸) چقدر از مساجد هستند که شهدای نام‌آوری در این مساجد تربیت پیدا کردند، بعد خارج شدند و در راه خدا به شهادت رسیدند؛ این تاریخ را ما بایستی حفظ کنیم. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۳۹) «روز مسجد» اساساً یک روز انقلابی است... به مناسبت آتش زدن مسجدالاقصی و مقابله با دشمن صهیونیست است؛ با این نگاه به‌روز مسجد نگاه کنید و حرکت را در این مسیر قرار بدهید. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۰) مسجد ابتکاری است که اسلام در آغاز ولادت خود برگزید. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۱) مسجد پایگاه است و این پایگاه بر محور ذکر و نماز است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۲) یکی از کارهای مهم ائمه محترم جماعات در مساجد، تبیین مسئله نماز برای مردم است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۳) مسجد پایگاه خودسازی، انسان‌سازی، تعمیر دل و تعمیر دنیا و مقابله با دشمن و زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن اسلامی و بصیرت‌افزایی افراد است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۴) محور مسجد امام‌جماعت است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۵) مسجد پایگاه انواع و اقسام فعالیت‌های اجتماعی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۶) مسجد پایگاه بزرگ بسیج فرهنگی و حرکت فرهنگی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۷) مسجد هسته مقاومت است (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۸) مسجد، [هم] پایگاه مقاومت است، هم [پایگاه] رشد فعالیت‌های فرهنگی و هدایت فرهنگی و بصیرت فرهنگی [است]؛ در دل فرهنگ، سیاست هم هست. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۴۹) بایستی برای جوان‌ها جایگاه خاص در مسجد ایجاد کرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۵۰) اینکه جوان مسجد را خانه خود و جایگاه خود بشناسد و به آن انس پیدا کند و رفت‌وآمد پیدا بکند، خیلی برکات دارد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)

- (۵۱) «روز مسجد» اساساً یک روز انقلابی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۵۲) مبنای مسجد ذکر و نگاه الهی و توجّه الهی است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۵۳) مسجد پایگاه است؛ پایگاه خودسازی، انسان‌سازی، تعمیر دل و تعمیر دنیا (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۵۴) در تاریخ اسلام مساجد، مرکزی برای تعلیم بود. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱)
- (۵۵) مسجد به‌عنوان یک پایگاه دین، عبودیت و معرفت، می‌تواند برای جوامع اسلامی منشأ و سرآغاز حرکات بزرگ و برکات ماندگار باشد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۵۶) ملت ایران باید مساجد را مغتنم بشمارد و آن را پایگاه معرفت و روشن بینی و روشنگری و استقامت ملی به‌حساب آورد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۵۷) خود نماز که به زبان مُشَرِّع مقدّس نماز و اذان، خیرالعمل و فلاح است، مایه برکات زیادی می‌شود. نماز یک ملت را به قیام لله وادار می‌کند. و انسان‌ها را از فساد دور و به خلوص و فداکاری نزدیک می‌کند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۵۸) مسجد، هم مدرسه است، هم دانشگاه، هم مرکز تفکر و تأمل، هم مرکز تصفیه روح، هم مرکز خلوص و مرکز اتصال بنده به خداست. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۵۹) مسجد به‌عنوان یک پایگاه دین، عبودیت و معرفت، می‌تواند برای جوامع اسلامی منشأ و سرآغاز حرکات بزرگ و برکات ماندگار باشد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۰) یکی از علل پیروزی این انقلاب مبارک در ایران اسلامی - و یا لاقلاً سهولت این پیروزی - این بود که مردم به مساجد اقبال پیدا کردند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۱) مسجد، هم مدرسه است، هم دانشگاه، هم مرکز تفکر و تأمل، هم مرکز تصفیه روح، هم مرکز خلوص و مرکز اتصال بنده به خداست. ارتباط زمین و آسمان است. جایی است که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت وصل می‌کند. انسان در مسجد، خود را به خدا متصل می‌کند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۲) مسجد ارتباط زمین و آسمان است. جایی است که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت وصل می‌کند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۳) انسان در مسجد، خود را به خدا متصل می‌کند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۴) ملت ایران باید مساجد را پایگاه معرفت و روشن بینی و روشنگری و استقامت ملی به‌حساب آورد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)
- (۶۵) نماز در بین مجموعه داروهای درمانگر بیماری‌های جسمی و روحی و فردی و اجتماعی انسان، آن

عنصر اصلی یا یکی از اصلی‌ترین عناصر است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۷/۰۸/۲۹)

۶۶) همه واجبات شرعی، اجتناب از همه محرمات، تشکیل دهنده مجموعه‌ای است از داروی تجویز شده از سوی پروردگار برای تقویت بنیه روحی و اصلاح امور دنیا و آخرت انسان - اصلاح جامعه، اصلاح فرد - منتها در این مجموعه بعضی از عناصر کلیدی هستند که شاید بشود گفت نماز کلیدی‌ترین این عناصر است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۷/۰۸/۲۹)

۶۷) قدر مساجد و جلسات مذهبی را بدانیم. و مسجد مورد بی‌اعتنایی قرار نگیرد. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۵/۰۸/۱۷)

۶۸) پیش‌نماز مسجد، باید مسجد را خانه خود، جایگاه خود و اداره خود بداند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۵/۰۸/۱۷)

۶۹) در مسجد اسلامی، شور و بهجت عبادت خالص با نشاط زندگی پاک و خردمندانه و سالم، در هم می‌آمیزد و فرد و جامعه را به طراز اسلامی آن نزدیک می‌کند. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۰) مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت و پیوستگی فرد و جامعه در دیدگاه و اندیشه مکتب اسلام است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۱) هیچ‌یک از ما نباید و نمی‌توانیم خطری را که از کمبود مسجد یا ضعف و نارسایی مساجد، جامعه و جوانان و خانواده‌ها و نسل‌های آینده را تهدید می‌کند، غافل بمانیم و خود را از برکات عظیمی که مسجد طراز اسلامی به کشور و نظام و مردم هدیه می‌کند، محروم سازیم. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۲) هم اکنون با وجود دهها هزار مسجد در کشور، جای هزاران مسجد دیگر در روستاها، شهرها، شهرک‌ها و مجتمع‌های مسکونی خالی است. دسترسی آسان به مسجد، نیاز ضروری مؤمنان و جوانان و نوجوانان ما است. (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۳) روحانی پرهیزگار، خردمند، کارشناس و دلسوز در مسجد، همچون پزشک و پرستار در بیمارستان، روح و مایه حیات مسجد است. امامان جماعت باید آماده‌سازی خویش برای طبابت معنوی را وظیفه حتمی خود بدانند و مراکز رسیدگی به امور مساجد و حوزه‌های علمیه در همه‌جا آنان را یاری دهند. مساجد باید مدرّس تفسیر و حدیث و منبرِ معارف اجتماعی و سیاسی و کانون موعظه و پرورش اخلاق باشد. زمره محبت متولیان و مدیران و امنای مساجد، باید دل‌های پاک جوانان را مجذوب و مشتاق کند (امام خامنه‌ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۴) حضور جوانان و روحیه‌های بسیجی باید محیط مسجد را زنده و پرنشاط و آینده‌پو و لبریز از امید سازد. میان مسجد و مراکز آموزشی در هر محل، همکاری و پیوند تعریف شده و شایسته‌ای برقرار

گردد. چه نیکوست که دانش آموزان برجسته و ممتاز در هر محل، در مسجد و در برابر چشم مردم و از سوی امام جماعت، تشویق شوند. مسجد باید رابطه خود را با جوانانی که ازدواج می کنند، با کسانی که به موفقیت های علمی و اجتماعی و هنری و ورزشی دست می یابند، با صاحب همتانی که کمک به دیگران را وجهه همت می سازند، با غمدیدگانی که غمگساری می جویند، و حتی با نوزادانی که متولد می شوند، برقرار و مستحکم کند. (امام خامنه ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

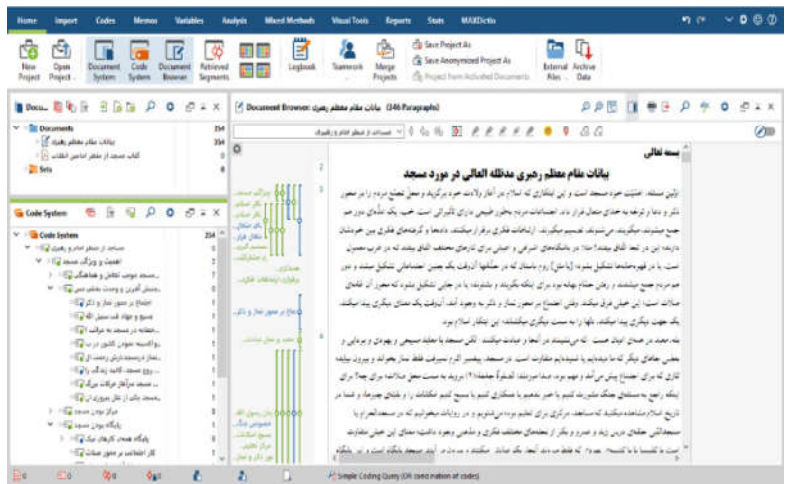
۷۵) مسجد باید در هر منطقه و محل؛ مأمن و مایه خیر و برکت باشد و به طریق اولی، وسیله زحمت و آزار مجاوران نگردد. پخش صداهای آزاردهنده به ویژه در شب و هنگام آسایش مردم، کاری ناروا و در مواردی خلاف شرع است. تنها صدایی که باید از مسجد در فضا طنین بیفکند بانگ اذان با صوت خوش و دلنواز است. (امام خامنه ای؛ ۱۳۸۹/۰۷/۱۸)

۷۶) در دانشگاه ها و دیگر مراکز انسانی انبوه، مسجد می تواند جایگاه امن و صفا باشد، و امام جماعت، غمگساری و راهنمایی و همدلی را در کنار اقامه نماز، در آن مهبط رحمت و هدایت الهی به نمازگزاران هدیه کند. (امام خامنه ای؛ ۱۳۸۱/۰۶/۱۶)

۷۷) به مدیران آموزش و پرورش و علوم یادآوری می کنم که سهم مسجدسازی و مسجد پردازی باید در اعتبارات فعالیتهای فوق برنامه، در ردیف اول و بیش از سهم دیگر بخش های این سرفصل باشد. (امام خامنه ای؛ ۱۳۸۱/۰۶/۱۶)

روش شناسی تحقیق

تحقیق از نظر نوع کاربردی - توسعه ای، از نظر ماهیت کیفی و از منظر روش توصیفی تحلیل داده بنیاد است. ابزار جمع آوری داده ها از طریق کتابخانه ای و با مراجعه به کتاب ها و سایت انجام شده است. تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار کیفی MAXQDA انجام شده به نحوی که ابتدا فایل های وردی مربوط به بیانات امام خمینی رحمت الله علیه (۷۵ مضمون) و امام خامنه ای مد ظله العالی (۷۷ مضمون) وارد نرم افزار گردیده سپس مضامین مربوط به صورت باز، محوری و انتخابی کدگذاری شده (۳۵۴ کد احصاء شده)؛ خروجی نرم افزار به صورت مقوله های اساسی و مفاهیم در قالب نمودار ارائه گردیده است. نمایی از اسناد مرتبط با مساجد (فایل و مضامین) و کدگذاری های انجام شده در نرم افزار مزبور در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱-نمایی از کدگذاری داده‌ها در نرم‌افزار مکس کیودا

مساجد (مقوله‌های اساسی)

شکل ۲-مقوله‌های مساجد از منظر امام و رهبری

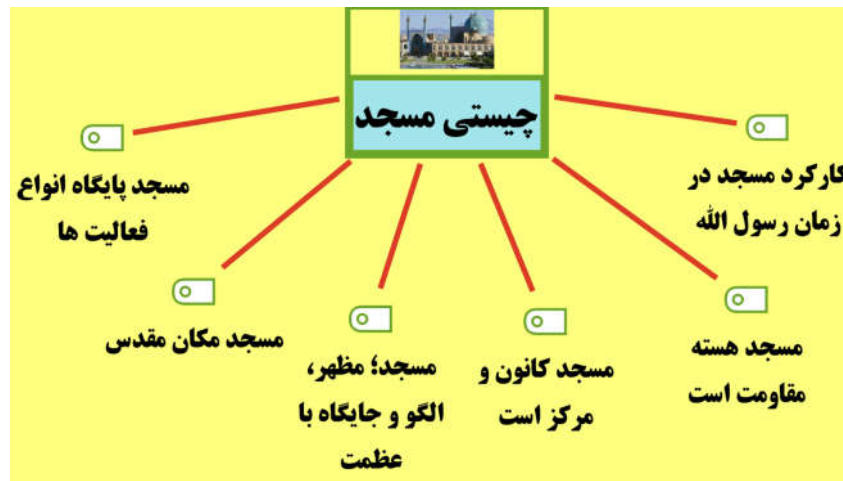
مساجد (مقوله و مفاهیم)

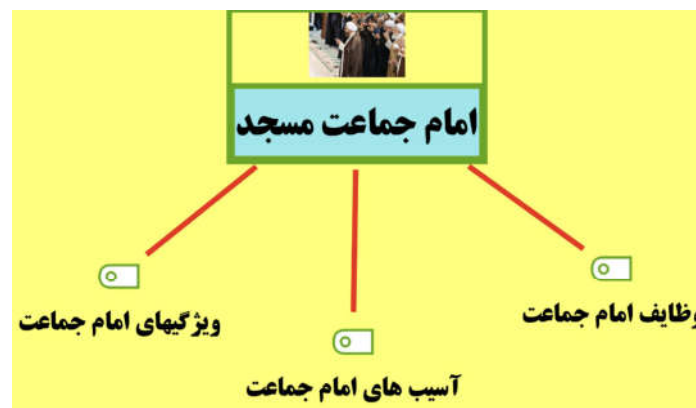
شکل ۳- مقوله اهمیت و ویژگی مسجد و مفاهیم آن

شکل ۴- مقوله اهمیت نماز و مفاهیم آن

شکل ۵- مقوله چیستی مسجد و مفاهیم آن

شکل ۶- مقوله امام‌جماعت مسجد و مفاهیم آن

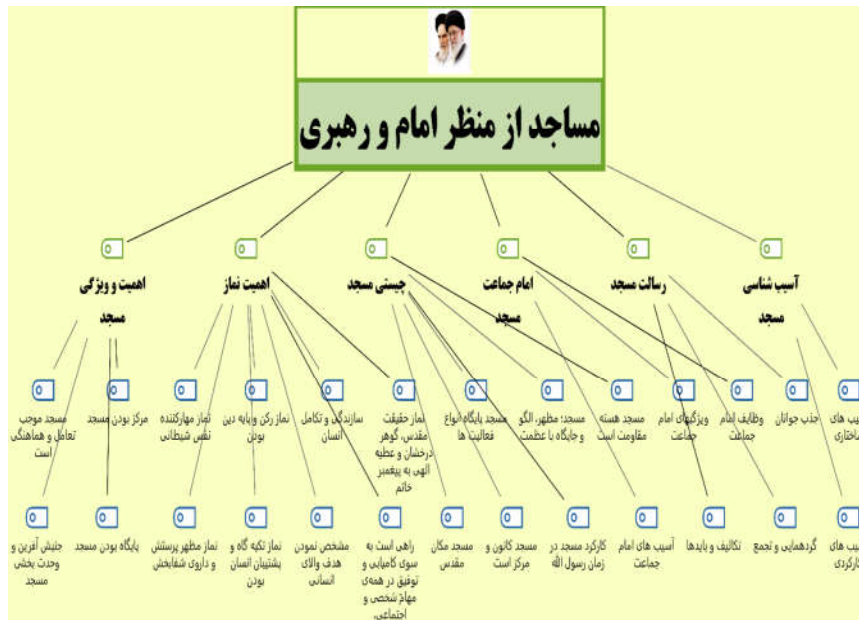
شکل ۷-مقوله رسالت مسجد و مفاهیم آن

شکل ۸-مقوله آسیب شناسی مسجد و مفاهیم آن

نتیجه گیری و پیشنهادها

الف-مدل نهایی برآمده از نرم‌افزار تحلیل کیفی داده‌بنیاد MAXQDA (مقوله‌ها و مفاهیم)

شکل ۹- مساجد از منظر امام و رهبری (مقوله‌ها و مفاهیم)

ب-پیشنهادهای

(۱) اقدامات اثربخش

تبیین جهت‌گیری‌های ارزشی شامل:

• همسو کردن اقدامات با ارزش‌ها و احکام شرعی مسجد؛

• شفاف‌سازی ارزش‌ها، تقدس و احکام شرعی؛

وظایف عمومی شامل:

• رهبری معنوی؛

• توسعه فعالان؛

• مدیریت و توسعه ارتباطات؛

• تصمیم‌گیری مشارکتی و مدیریت جلسات؛

• برنامه‌ریزی کارکردی مساجد؛

مسئله برنامه‌ریزی‌های کارکردی مسجد در ارتقا نقش مسجد از نمازخانه به مسجد فرهنگی، مطابق با الگوی مسجد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقش بسیار مهمی بر عهده دارند. در گذشته‌ای نه چندان دور، مساجد محل تنوعی از عملکردها و مرکز فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی در جامعه

بوده‌اند. به‌عنوان مثال، مساجد جامع محورهای عمده حرکت‌ها و تحولات فرهنگی - اجتماعی در جوامع و شهرهای اسلامی بوده‌اند. علاوه بر آنکه مساجد در برهه‌های حساس تاریخی نشان داده‌اند که می‌توانند عملکردهای اجتماعی را در جامعه به عهده بگیرند. به‌عنوان مثال، در دوران مبارزات مردمی و سال‌های ابتدایی انقلاب اسلامی، مساجد همواره مرکز فرهنگی - اجتماعی در جامعه بوده‌اند، و عموم مردم در سابقه تاریخی خود شکل‌گیری فعالیت‌های فرهنگی و ایجاد حرکت‌های اجتماعی را در مساجد می‌شناسند.

• هماهنگی؛

• تقسیم کار و شرح نقش‌ها؛

• تخصیص منابع و مدیریت مالی؛

• مدیریت عملیات یا فرایند شامل:

• الگوبرداری از سیره، سنت و کلام معصومین علیهم‌السلام

• الگوبرداری از مساجد موفق؛

• طراحی محتوای برنامه‌ها و خدمات بر اساس نیاز و انتظارات مخاطب؛

• بهبود فرآیندها با نحوه ارائه برنامه‌ها و خدمات؛

(۲) آموزش

هیچ ارتقای در حوزه فرهنگ و مذهب بدون آموزش امکان‌پذیر نیست لذا پیشنهاد می‌گردد با مشارکت سازمان‌های مرتبط خصوصاً حوزه‌های علمیه، کمیته‌ای با عنوان «کمیته طرح تحول فرهنگ دینی منطبق بر مسجد تراز اسلامی در مساجد» تشکیل و با اختصاص اعتبار مورد نیاز، در راستای ارتقای شایستگی‌های امامان مساجد، فعالان و جماعت مأمومین اقدامات لازم را در سطح ملی پیش‌بینی و اجرا نماید. تهیه طرح‌های آموزشی ارتقای فرهنگ مسجد یکی از اقدامات این کمیته می‌تواند باشد.

(۳) الگوبرداری از سیره، سنت و کلام معصومین علیهم‌السلام

پیشنهاد می‌گردد رفتار و احادیث معصومین علیهم‌السلام در رابطه با مسجد توسط محققان سازمان‌های بالادستی مسجد همچون حوزه‌های علمیه به‌دقت استخراج و به ائمه جماعت، فعالان و مأمومین مساجد آموزش داده شوند.

(۴) الگوبرداری از مساجد موفق

با توجه به اینکه تعداد زیادی از مساجد از نظر توان تخصصی مدیریت، ظرفیت بالایی ندارند الگوبرداری از مساجد موفق که با صرف هزینه و زمان کم امکان‌پذیر است می‌تواند سرمنشأ تحول در

مساجد کشور باشد. پیشنهاد می‌گردد تجربیات مساجد موفق توسط سازمان‌های مرتبط مستندسازی شده و در مفاد آموزشی ائمه جماعت در حوزه‌های علمیه کشور و همچنین در آموزش‌های ضمن خدمت فعالان مساجد قرار بگیرند.

۵) تبیین تقدس و جایگاه الهی مسجد برای مردم

از آنجایی که مسجد یک نهاد ارزش محور است و ارزش‌ها مبنای اطاعت و رفتار افراد در قبال یکدیگر را شکل می‌دهد برای ارتقای مدیریت آن باید سعی شود تقدس و جایگاه الهی مسجد برای مردم تبیین شود. در نظر برخی مأمومین، تقدس مسجد و آداب حضور در آن از حضور در تکیه، حسینیه و نظایر این اماکن، همسان و یا حتی کمتر شده است. حتی دیده می‌شود که گاهی درب مسجد در وقت نماز جماعت برای حضور در نماز جماعت دیگر مکان‌های مذهبی (به غیر از مسجد) بسته شده است. کارشناسان نقاط ضعف مسجد را به علل مختلفی نسبت می‌دهند ولی متأسفانه ضعف جایگاه ارزش‌ها در نظر اهل مسجد و ضعف بستر عبادی مسجد نادیده گرفته می‌شود. این در حالی است که اصلاح بستر عبادی مسجد، زمینه ارتقای اثربخشی مدیریت مسجد در دیگر کارکردها را نیز فراهم می‌کند. احیای مدیریت مسجد در وهله اول در گروی احیای چهره معنوی آن است.

۶) تمرکز بر کارکرد فرهنگی-عبادی مسجد

مهم‌ترین کارکرد مساجد، کارکرد عبادی است و اهتمام امام‌جماعت به مسائل پیرامونی مسجد و مدیریت آن به‌تنهایی می‌تواند به موفقیت مساجد در راستای دست‌یابی به اهداف خود منجر شود؛ به عبارت دیگر به مسجد نگاه نظام‌مندی نشده (جزء نگر بوده‌اند نه کل‌نگر) و مهم‌ترین رکن آن یعنی نمازگزاران مورد غفلت واقع شده است. اما نتایج این مقاله، که مسجد را به عنوان مجموعه (امام‌جماعت، نمازگزاران، مربیان تربیتی، هیئت امناء، کانون فرهنگی، بسیج، خادم و مربیان تربیتی) در نظر گرفت، نشان می‌دهد در میان کارکردهای مساجد، مهم‌ترین کارکردی که باید مد نظر قرار گیرد، کارکرد فرهنگی آموزشی است و کم‌اهمیت‌ترین کارکرد آن، کارکرد نظامی-دفاعی است؛ به عبارت دیگر از یک طرف به علت گسترش نهادها و سازمان‌های موازی با مسجد و پوشش کارکردهای فرهنگی متصور از مساجد توسط آنها و از سوی دیگر نیاز مخاطبان به چنین برنامه‌هایی سبب شده است مساجد مورد غفلت واقع شود. بنابر این مهم‌ترین کارکردی که باید مد نظر قرار گیرد کارکرد فرهنگی است و پرداختن به کارکردهای عبادی نیز باید از این مسیر صورت پذیرد. همچنین توجه به فناوری‌های نوین و مخاطب‌شناسی، نکات بسیار مهم و کلیدی است که باید در دستور کار مساجد قرار گیرند.

منابع

- قرآن کریم
- رساله نوین امام‌خیمینی ج ۱ ص ۱۵۵
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۲، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۸، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۹، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۱۳، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۱۷، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- حضرت امام‌خیمینی (بی تا) صحیفه امام جلد ۱۸، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام‌خیمینی
- امام خامنه ای
- اسلام پور کریمی، عسگر، (۱۳۹۲)، مسجد در کلام و سیره حضرت امام‌باقر (ع)، شبستان مساجد، کانون بیداری اسلامی در طول تاریخ، (۱۳۹۱)
- اسماعیل‌زاده، محمد، (۱۳۹۲)، مسجد و نقشی که در تحقق امنیت اجتماعی می‌تواند داشته‌باشد، مرکز رسیدگی به امور مساجد
- امینی، راضیه، شریفی، زهرا، (۱۳۸۹)، ارزیابی عملکرد دستگاه‌های مسئول و مرتبط با مساجد جهت جذب جوانان به مساجد و نماز جماعت، مرکز رسیدگی به امور مساجد
- حجازی فر، رسول (۱۳۸۹) ارائه الگوی جدید مدیریت شهری با تکیه بر نقش مساجد، او لین همایش شهروندی و مدیریت محله ای حقوق و تکالیف، اداره کل مطالعات اجتماعی فرهنگی شهرداری تهران
- جوادی‌آملی، عبدالله (۱۳۸۱) ولایت‌فقیه: ولایت، فقاها و عدالت، قم: مرکز نشر اسراء (چاپ سوم)
- بھیان و فیروزآبادی (۱۳۹۲) بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنی ت اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: شهر کرمان)، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، سال سوم، شماره.
- رهنمای (۱۳۹۲) تکالیف اخلاقی در قبال مسجد، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم حدیث، دانشگاه قرآن و حدیث، دانشکده علوم حدیث
- طهمورثی، علی رضا (۱۳۹۹) بھینه سازی حمل و نقل عمومی (پایان نامه نمازی شیراز) ششمین کنفرانس بین المللی تحولات
- کلمنتس (۱۳۸۴) به سوی یک جامعه امن، ترجمه محمدعلی قاسمی، انتشارات مطالعات راهبردی، سال هشتم، ش.
- ماندل (۱۳۷۹) چهره متغیر امنیت ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران
- متقی، علی بن حسام دین (۱۹۸۹) کنزالعمال، انتشارات نور ولایت

- مکارم شیرازی، ناصر (بی تا) تفسیر نمونه، قم: دارالکتب الاسلامیه
- میراحمدی، اعظم (۱۳۹۶) بررسی نقش مساجد و اماکن مذهبی در جهت ارتقای امنیت محلات، دانشگاه ارومیه
- موظف رستمی، محمد علی، آیین مسجد (ج ۱ و ۲)، تهران: انتشارات گویه، ۱۳۸۲
- مهدی پور، محمود، (۱۳۹۰)، مساجد و جهاد فرهنگی، فرهنگ کوثر - شماره ۸۲
- نظریور، مهدی (۱۳۸۷) آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران، قم: زمزم هدایت
- نعیم آبادی، غلامعلی (بی تا) «نماز زیباترین الگوی پرستش»، ص ۱۱۳
- The Oxford English Dictionary. (1999).
- <http://www.leader.ir/>